

KIRGIZİSTAN'DA YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNİN PROBLEMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yrd.Doç.Dr. Hasan DAM
hasandam@hotmail.com
OMÜ İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi

Özet

Kırgızistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra, din ve din eğitimi üzerindeki baskıların ve yasaklamaların kaldırılmasıyla birlikte, Kırgız halkının, artan bir ilgiyle dine yöneldiği ve din eğitimi ihtiyacını doğru kaynaklardan öğrenme arayışına girdiği görülmektedir. Bu çalışmada, Kırgızistan'da yüksek din öğretimi kurumlarında görülen temel sorunlar üzerinde durulmuş ve bu eksikliklerin giderilmesi için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kırgızistan, Din eğitimi, Kırgızistan'da Yüksek Din Öğretimi, Yüksek Din Öğretiminin Problemleri

Abstract

An examination on the problems of higher religious education in Kyrgyzstan. After gaining its independence and annihilating oppressions and prohibitions on religion and religious education, people of Kyrgyz have oriented towards religion with increasing interest and began to seek authentic sources to meet the need of their religious education. This study examines the basic problems seen at higher religious institutions in Kyrgyzstan and makes some suggestions for solving these problems.

Key words: Kyrgyzstan, Religious Education, Higher Religious Education in Kyrgyzstan, The Problems of Higher Religious Education.

Din duygusu, bireyin duygu durumunun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. İnanma duygusu, insanın ayrılmaz bir parçasıdır ve kutsal bir varlığa inanmak insanda bir ihtiyaçtır.¹ Bu inanma ihtiyacı nedeniyledir ki, tarihin hiç bir devrinde dinden habersiz bir topluluğa rastlanmamış, nerede insan varsa, orada doğru veya yanlış bir ibadet şeklinin varlığı görülmüştür.² Tarihin her döneminde, insanoğlu yüce bir varlığa sığınma, bağlanma ve ondan yardım isteme ihtiyacı duymuştur. Arkeolojik bulgular, antropolojik incelemeler ve kutsal metinler bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır. Yunan filozoflarından Plutarkhors (Plütarkos) da, "Dünyayı dolaşınız; duvarsız, edebiyatsız,

¹ Hüseyin Peker, *Din ve Ahlâk Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esaslari*, Samsun: Eser Matbaası, 1991, s.15.

² A.Hamdî Akseki, *İslâm*, D.İ.R.Neş., İstanbul, 1943, C.İ, ss.v,154; Hans Freyer, *Din Sosyolojisi*, çev. Turgut Kalpsüz, A.Ü.İ.F.Y., Ankara, 1964, s.31.

yasasız, servetsiz kentler bulacaksınız; fakat mabutsuz ve mabetsiz kent bulamayacaksınız" sözüyle bu gerçeği dile getirmiştir.

İnsan, beden ve ruhtan meydana gelmiştir. İnsan için, bedeni ve maddî ihtiyaçlarının karşılanması ne kadar zorunlu ise, ruhi ve manevî ihtiyaçlarının karşılanması da o kadar zorunludur.¹ İnsan ruhunun gereksinimlerini karşılayacak olan en önemli ve vazgeçilmez gıda ise, inançtır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de "kalplerin ancak Allah'ı anmakla huzur bulacağı"² ifade edilmektedir. Doğru ve samimi bir inanca sahip olan insanlar, hem kendi içlerinde hem de çevreleriyle barış içinde yaşayan kimselerdir. Samimi inanç sahibi insanlar, güzel ahlak sahibi ve hoşgörülüdür, yardım severdir, sadece iyiliğe değil, kötülüğe de iyilikle karşılık verirler.

Din fert için olduğu kadar, toplum için de oldukça önemlidir. İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplum içerisinde yaşamak zorundadır. Toplumsal yaşamda da bireylerin zorunlu olarak uymaları gereken, bir birlerine karşı hak ve sorumlulukları vardır. Bu hak ve sorumlulukların gereği gibi yerine getirilmesi için, bunların kutsiyetine inanılması gerekir. Ahlâk, fazilet, hak ve sorumluluk gibi kavramların kutsiyetine inanmayan bireylerden oluşan toplumlar, mutlu olamazlar ve varlıklarını uzun süre devam ettiremezler.³ "Bu nedenledir ki, ekonomik açıdan güçsüz toplumların yaşayabildiklerinin görülmesine rağmen, dinî duyguları zayıflamış, mânevî yönden çökmüş toplumların varlıklarının uzun süre devamını görmek mümkün olmamıştır."⁴ Din, özellikle de İslam dini, ülkenin milli birlik ve beraberliğin sağlanmasında en önemli unsurdur.

Ortaçağ Avrupa'sında Kilisenin baskıları karşısında aradıkları mutluluğu bulamayan insanlar, din yerine pozitif bilime yönelmişler, ancak insanların mutlu ve huzurlu olması için bilimin nasıl kullanılması gerektiği üzerinde fazla düşünmemişlerdir.

Bilimin gelişmesiyle ilerleyen endüstri ve sanayileşme beraberinde, -çevre kirliliği, nükleer ve biyolojik silahlar, savaşlar-gibi, insan hayatını tehdit eden ve onları huzursuz kılan pek çok problemler ortaya çıkmıştır.

Huzur arayan insanlar şimdi yeniden kutsal olana ve dini değerlere yönelmektedirler. Bu yöneliş iyi değerlendirilmek durumundadır. Aksi halde din adına ve kutsal değerler adına çeşitli

¹ Alexis Carrel, *İnsan Denen Meçhul*, çev. Refik Özdek, İstanbul, 1990, s. 80.

² Ra'd Suresi, 13:28.

³ Osman Pazarlı, *Din Psikolojisi*, 3.bsk. İstanbul, 1982, ss.39-40.

⁴ Günay Tümer. "Dinin Önemi ve Lüzumu", *Diyanet Gazetesi*, Eylül, 1986, sy. 331, s.2.

gruplar ve akımlar, yanlış ve asılsız bilgilerle insanları kendi amaçları doğrultusunda kullanabilmektedirler. Bu durum, ilahiyat eğitiminin önemini artıran bir gelişme olmuştur

Tarihte olduğu gibi, günümüzde de bireyler ve toplumlar üzerinde en etkili kurum olan dinin, varlığını sürdürebilmesi ve gelecek nesillere en doğru bir şekilde aktarılabilmesi, ancak etkili bir din eğitimi ve öğretimiyle mümkündür. Doğru bir din eğitimi ve öğretiminin bireyler ve toplumlar üzerinde olumlu etkilerinin görüldüğü gibi, din eğitimi eksikliğinin ya da yanlış bir din eğitimi ve öğretiminin de yıkıcı ve olumsuz etkileri en acı bir şekilde görülmüştür. Bu durum her ülke için din eğitimi ve öğretiminin önemini gösterdiği gibi, söz konusu Kırgızistan olunca önemi bir kat daha artmaktadır.

Kırgızlar, köklü bir tarihi geçmişe sahip olan Türk boylarından birisidir. Kırgızların İslamlaşma sürecinin, büyük Türk kitlelerinin bu dini benimseme dönemi olan X. yüzyıldan itibaren başladığı ve XVIII. yüzyıla kadar sürdüğü ifade edilmektedir.¹

Türklerin Müslüman olmalarından sonra, milli kimlikleri İslam'la şekillenmiş ve İslam, Türk milletinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Türk toplumlarının dünyaya bakışı, ahlak anlayışı, yetiştirmek istediği insan tipi, İslam'ın etkisi ile yeni şekiller almaya başlamıştır. Tarih boyunca Müslüman Türkler, dine ve din eğitimine çok büyük bir önem vermişlerdir. Müslümanların ameli, itikadi ve tasavvufi yaşantısına yön veren en önemli İslam âlimleri ve mutasavvıfları Türkistan bölgesinde yetişmiştir. Orta Asya'dan gelen ilim adamları ve mutasavvıflar, Anadolu insanının da kültürel kimliğinin oluşumunda önemli katkılar sağlamışlardır.²

Özellikle 1917 yılından itibaren, Sovyet yönetiminin yaklaşık 70 yıllık din karşıtı siyasetinden, diğer halklar gibi Kırgızlar da nasiplerini almışlardır.³ Bu süre içerisinde, resmi yollardan verilen din eğitimi ve öğretimi yasaklanmış, inançsızlık (ateizm) okullarda bir ders olarak okutulmuş, din ile ilgili sadece olumsuz bilgilere yer verilmiştir.⁴ Bunun neticesinde, halk uzun süre müspet ve sağlıklı bir din eğitiminden mahrum kalmış, yeterli ve ehliyetli din görevlisi olmadığından, halkın dini ihtiyaçları karşılanamamış, kulaktan dolma, çeşitli rivayetlere dayalı, hurafelerle karışmış bir dini hayat oluşmuş

¹ Seyfettin Erşahin, *Kırgızlar ve İslamiyet*, Ankara: S/E/K Yayınları, 1999, s. 37.

² Mustafa Erdem, "Türk Cumhuriyetlerinde Din Eğitimi", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3, Sy: 1, Ankara, 1999, s. 23.

³ Erşahin, *Kırgızlar ve İslamiyet*, s. 106.

⁴ Erdem, "Türk Cumhuriyetlerinde Din Eğitimi", ss. 41-42.

ve yeni yetişen neslin önemli ölçüde dinden uzaklaşması kaçınılmaz olmuştur.

Kırgızistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra, din ve din eğitimi üzerindeki baskılar ve yasaklamalar kaldırılmış, halk, unutulmaya yüz tutan milli ve dini değerleri yeniden tanıma ve öğrenme fırsatı bulmuş ve İslam'a tekrar bir yönelme olmuştur. Ne var ki, uzun yıllar çeşitli baskı ve sınırlamalar altında, kendi kendini idareden mahrum bırakılma neticesinde idari tecrübesizlikten kurumsallaşmaya, ekonomiden eğitime pek çok alt yapı eksikliğinin yarattığı sorunlar, pek çok alanda olduğu gibi din alanında da çok açık bir şekilde kendisini göstermiştir.¹

Kırgızistan'da Yüksek Din Öğretimi

Kırgızistan'da üniversitelerde din ve kültüre ilişkin çeşitli derslerin yanında, toplumun din eğitimi ve din hizmetleri ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli yüksek din öğretimi kurumları da açılmıştır.

Kırgız üniversitelerinde Kültüroloji dersinin bir parçası olarak bir yarıyıl Dinler Tarihi ve İman dersi okutulmaktadır. Dinler tarihi dersinde, geçmişten günümüze yaşanmış olan inançlar fenomenolojik bir yaklaşımla ele alınmaktadır. İman dersinde de, temel ahlaki konular, bazı dini emir ve yasaklar, milli kültüre ait örf ve adetler işlenmektedir. Her fakültenin programında yer alan bu derslere ilişkin hazırlanmış bir ders kitabı bulunmamasının yanında, bu dersleri okutacak yeterli sayıda branş öğretim elemanı da bulunmadığından, bu dersler, genellikle Felsefe ve Kırgız Dili Bölümü öğretim elemanları tarafından okutulmaktadır.²

Yükseköğretimde dinin öğretildiği en önemli eğitim kurumu ise İlahiyat fakültesidir. Toplumun din eğitimi ve din hizmetleri ihtiyacını karşılanmasında ve örgün ve yaygın din eğitimi kurumlarında görev yapacak nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli İlahiyat Fakülteleri açılmıştır.

Bazı İslam ülkelerinin desteğiyle açılan çeşitli kurumların yanında, Türkiye'nin desteğiyle üç ilahiyat fakültesi hizmet vermektedir. Bunlardan ilki, Türkiye Diyanet Vakfının finanse ettiği, Ankara Üniversitesi ile Oş Devlet Üniversitesi arasında imzalanan bir protokolle kurulan ve 1993 yılında açılan Oş İlahiyat Fakültesidir. İkincisi, bir sivil toplum kuruluşu tarafından finanse edilen ve yine Oş devlet Üniversitesine bağlı olarak 2003 yılında açılan Bişkek'teki

¹ Bkz. Hidayet Aydar, *Kırgızistan'da Din Eğitimi ve Araştırma İlahiyat Fakültesi*, Bişkek: Başak Yay., 2009, s. 272.

² Hüseyin Yılmaz, "Kırgızistan'da Misyonerlik ve Din Eğitimi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/I, 2007, s.115.

Araşan Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Fakültesidir.¹ Üçüncüsü ise, YÖK sorumluluğunda faaliyet gösteren ve 2011-2012 öğretim yılında eğitim-öğretime başlayan Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesidir.²

İlahiyat Fakülteleri arayış içinde olan insanlara doğru dini bilgiyi sunabilecek ve toplumsal barışın sağlanmasına katkıda bulunabilecek potansiyele sahiptir. Doğru ve doyurucu dini bilgilerle yetişen ilahiyatçılar, insanların zihinlerindeki var oluşla ilgili metafizik sorulara tatmin edici cevaplar verecekleri gibi, insanların kötü amaçlı kişilerce yanlış yönlendirilmelerinin ve batıl inançlarla hurafelere saplanmalarının önünde koruyucu bir unsur olma görevini yürüteceklerdir.³

Diğer yükseköğretim kurumlarının yanında, Türkiye'nin katkılarıyla Kırgızistan'da faaliyet gösteren bu üç güzide fakültemiz de, Kırgız halkının din eğitimi ihtiyacının karşılanmasında çok büyük katkılar sağlamakta ve bu alanda önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Ancak gelinen noktada, yüksek din eğitimi kurumu olarak ilahiyat fakültelerinin kendilerinden beklenen verimliliği tam olarak ortaya koyduklarını söyleyebilmek mümkün değildir. Bir yıllık tecrübemizin ve yaptığımız araştırmaların neticesinde genel olarak din eğitimi kurumlarının ve özel olarak da İlahiyat fakültelerinin verimliliğini sınırlandıran çeşitli sorunlar göze çarpmaktadır. Bunlar özetle şöyledir:

1. Hukuki Altyapı Sorunu

Gerek “eğitim hakkı” gerekse “din ve vicdan özgürlüğü”, temel insan hak ve hürriyetlerindedir. Her iki boyut açısından da gerek Kırgız Anayasası, gerekse, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer pek çok uluslararası sözleşmeler,⁴ din eğitimi ve öğretimini bireysel ve toplumsal bir hak olduğunu göstermektedir.

¹ Hasan Dam, “Oş İlahiyat Fakültesi Öğrencileri İle İlgili Bazı Tespitler ve Teklifler”, *Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmî Dergisi*, Sayı: 14-15, Yıl: 2011, s.29.

² <http://www.manas.edu.kg/index.php/tr/akademik/fak%C3%BClteler/ilahiyat-fak%C3%BCltesi>

³ Nevzat Y. Aşkoğlu, “ İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt IX/1, 2005, s. 1-10.

⁴ Örnek olarak bkz. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 18. maddesi (10 Aralık 1948); Helsinki Nihai Senedi (1 Ağustos 1975); İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 9. maddesi (Eylül, 2003).

Kırgızistan demokratik lâik bir ülkedir. Din işleri ile devlet işleri birbirinden ayrılmış, ancak bireylerin din özgürlüğü engellenmemiştir.

Anayasa'nın 2. Maddesi'nde; “*Vatandaşlar, dinî inancı ne olursa olsun, her türlü eğitimi alma hakkına sahiptirler*” ifadesi bulunmaktadır. Aynı maddede din eğitimi ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “*Vatandaşlar dinlerini öğrenmek için dinî teşkilat kurabilir ve tek başına veya başkalarıyla istedikleri dilde eğitim alabilirler.*”

Anayasanın 16. Maddesi'nde de “*Kırgızistan Cumhuriyeti'nde herkes kendi dinine inanma, dinî örf ve adetlerini yerine getirme özgürlüğüne sahiptir...*” hükmüne yer verilmiştir. İsteyen bireyler din eğitimi alma özgürlüğünü, devletten izin alarak açılmış medrese ve cami kursları aracılığıyla kullanabilirler. Ancak eğitim bakanlığına bağlı okullarda doğrudan dinin öğretildiği bir ders yoktur. Bu okullarda, daha ziyade ahlâk ve kültür içerikli bir ders olan Adap Sabagı'nın programındaki bazı kültürel konuların işlenişinde dinî bilgilerden kısmen de olsa yararlanmakla yetinilmiştir.

Kırgızistan'da İslâm'ın toplum bireyelerine öğretilmesi ile ilgili çalışmalarda, siyasetçilerin sözlü beyanlarına rağmen, henüz yeterince devlet desteği sağlanamamıştır. Çünkü ülke yönetiminde önemli bir ilke kabul edilen lâikliğin yorumu, bu konuda önemli bir engel teşkil etmektedir. İlk ve ortaöğretim kurumlarında doğrudan dinin öğretildiği bir derse yer verilmemesi de bu yüzdendir. Oysa pek çok lâik ülkede din dersi, ilk ve ortaöğretim dersleri arasında yer almaktadır. Hatta bazı ülkelerde dinî bilgiler, çocuklara anaokulundan itibaren öğretilmektedir.¹

2. Program Geliştirme Sorunu

Şüphesiz bir eğitim kurumunun başarısı öğretim programının, yetiştirmeyi hedeflediği insana kazandıracığı nitelikler dikkate alınarak planlanmasına bağlıdır. Bu konudaki bir eksiklik, kurumunun eğitimde belirlediği hedeflere ulaşmasını engeller.

Bir eğitim sisteminde ortaya çıkan sorunların çözümü, o sistemdeki eğitim politikalarına, yani okuldaki öğrencinin davranışına dönüştürmesi söz konusu olan eğitim programlarının geliştirilmesine bağlıdır.

Eğitim kurumları da, diğer kurumlar gibi, toplumun ihtiyaçlarına cevap verdikleri sürece yaşarlar. Bu nedenle, gelişen ve değişen şartlara ve toplumun ihtiyaç ve beklentilerine uygun olarak

¹ Hüseyin Yılmaz, “Çağdaş Dünyada Din Eğitimi ve Kırgızistan'la Karşılaştırılması”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XII/1 - 2008, 91-119.

eğitim kurumları sürekli olarak program geliştirme süreci içersinde olmalıdır.

Program geliştirme, gerek okul içinde gerekse okul dışında, ülkenin milli eğitiminin ve eğitim kurumunun amaçlarını etkin bir şekilde geliştirmek ve gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin, uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerini tümüdür.

Eğitim programı, öğrenciye kazandırılmak istenen hedefleri, hedeflere uygun konuları, hedeflere ve konulara uygun eğitim durumlarını, eğitim durumları sonunda hedeflere ne kadar ulaşıldığını anlamaya yönelik değerlendirmeye yer veren sürekli değerismeye açık ana plandır.

Hedef (amaç), eğitim sürecinde bireylere kazandırılmak istenen özellikleridir ve niçin eğitim sorusunun cevabını oluşturur. Hedefi belli olmayan hiçbir çalışma başarıya ulaşamaz. Bu nedenle Eğitim kurumunun genel amaçları, özel amaçları ve ve bu amaçların somut ifadeleri olan hedef davranışları ayrıntılı bir şekilde belirlenmelidir. Daha sonra bu hedeflere uygun, hedefleri ihtiva eden konular belirlenmelidir. nc aşamada, hedeflere ve içeriğe uygun ğretim yöntemleri ve araç-gereçlerle ğretim faaliyetleri gerçekleştirilir. Eğitim sürecinin en önemli unsurlardan birisi de değerlendirmedir. Yapılan faaliyetlerin ne derece başarılı olduğu, belirlenen hedeflerin ne lde gerçekleşip geekleşmediği sürecin belirli aşamalarında ve sonunda lme ve değerlendirme işlemleriyle ortaya konulur. Böylece sürecin hangi aşamasında bir eksiklik ve problem varsa o tespit edilir ve bir sonraki uygulamada telafi yoluna gidilir.

Acaba Kırgızistan'daki İlahiyat fakültelerinde bu süreç işlemekte midir? Fakültelerin bir ğretim programı var mıdır? Genel ve özel hedefleri nelerdir? Dersler ve konular bu hedeflere göre mi hazırlanmıştır? Uygulanan ğretim faaliyetleri, yöntem ve teknikler, ders araç-gereçleri bu hedeflere ve konulara uygun mudur? Hedeflerin ne lde gerçekleşip geekleşmediği, geekleşmediyse nelerde aksama olduğu hususunda bir değerlendirme yapılmakta mıdır? Tüm bu sorulara olumlu bir cevap vermek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle öncelikle, program geliştirme uzmanları tarafından, ülkenin eğitim felsefesine ve toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak İlahiyat Fakültesi ğretim Programı hazırlanmalı, ülkedeki tüm İlahiyat programları buna göre düzenlenmelidir.

3. İstihdam Sorunu

Kırgızistan ekonomisinin zayıf olması ve siyasi yapısının da tam oturmamış olması nedeniyle, genel olarak bir istihdam yaşanmaktadır. Ancak İlahiyat Fakültesi mezunlarının istihdam problemi çok daha büyüktür. Nitekim ilk ve ortaöğretim okullarında din dersi okutulmamaktadır. Din dersi niyetine verilen “Adep (Ahlak)” dersine ise genellikle sınıf öğretmenleri girmektedir. İlahiyat diplomasında “Adep dersi öğretmenliği yapabilir” tarzında bir açıklama bulunmaması¹ nedeniyle, İlahiyat mezunları doğrudan adep dersi öğretmeni olarak atanamamakta, sadece bazı okul müdürlerinin inisiyatifleriyle bu derslere girebilmektedirler. Din görevlileri ise devletten maaş almamaktadırlar. Dolayısıyla gelirleri oldukça düşüktür ve sosyal güvenceleri yoktur. Bu nedenle, mezuniyet sonrası iş bulamama veya gelir düşüklüğü, İlahiyat fakültesi öğrencilerinin en önemli kaygı kaynağı olmakta, bu da, öğrencilerin fakülteye olan ilgilerini ve motivasyonlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun neticesinde de, öğrencilerin bir kısmı gelir getirici bir işte çalışmak için fakülteyi yarıda bırakmakta, bir kısmı da derslere karşı ilgisiz ve başarısız olmaktadır. Bu da donanımlı, kaliteli, mesleğini seven nitelikli ilahiyatçı yetiştirme hedefini sekteye uğratmaktadır.²

4. Nitelikli ve Yeterli Öğretim Elemanı Sorunu

Hiç şüphesiz eğitim sürecinin en önemli unsuru öğretmendir. Bir üniversitenin ve fakültenin eğitim kalitesi, sahip olduğu nitelikli öğretim elemanı sayısına bağlıdır. Kırgızistan’daki İlahiyat Fakültelerinde öğretim elemanı sayısı oldukça yetersizdir. Geçmişte görev yapmış ve şu anda görev yapmakta olan hocalarımız takdir edilmesi gereken bir samimiyet, gayret ve fedakârlıkla çalışmışlar ve çalışmaya devam etmektedirler. Ancak her branş için yeterli öğretim elemanı olmaması nedeniyle, pek çok öğretim elemanı kendi uzmanlık alanı olmayan derslere girmek durumunda kalmaktadır. Bu da ister istemez o dersin hedeflerinin tam olarak gerçekleşmesine mani olmaktadır.

5. Kaynak Eser Sorunu

Kırgızistan’da halka yönelik olarak Kırgızca dini yayınların oldukça eksik olduğu görülmektedir. Bunun yanında Oş İlahiyat Fakültesi kütüphanesinde hatırı sayılır miktarda kaynak eser bulunduğunu söyleyebilmekle beraber, gerek öğrencilerin gerekse öğretim elemanlarının ilmi ve akademik çalışma yapmalarına imkân

¹ Söz konusu problemle ilgili gerekli girişimlerde bulunulmuştur. En kısa zamanda sorunun çözülmesi beklenmektedir.

² Bkz. Dam, “Oş İlahiyat Fakültesi Öğrencileri İle İlgili Bazı Tespitler ve Teklifler”, ss. 49,63.

vermeyecek kadar sınırlıdır. Bu nedenle öğrencilerin hazırlamış oldukları gerek ödevler gerekse, ilmi ve akademik çalışmaya ön hazırlık mahiyetinde olan sınıf geçme ve bitirme tezleri, usulüne uygun olarak yapılamamaktadır. Öğrenciler sadece bir veya iki kaynaktan yararlanarak ödev ya da tez hazırlamadırlar. Elde imkân olmayınca ne öğrencilerin ne de danışman hocaların fazla bir hareket alanı kalmamaktadır. Bu nedenle gerek din bilimleri gerekse sosyal bilimler alanında temel eserler ve güncel kitaplar ivedilikle Kırgız diline ve kütüphanelerine kazandırılmalıdır.

Her ülkede olduğu gibi, Kırgızistan'da da yüksek din öğretiminin elbette daha pek çok sorunları vardır. Ancak burada sadece yapısal nitelikli temel birkaç sorunu zikretmekle yetinilecektir..

Bu çalışmanın, Kırgızistan'da Yüksek Din Öğretiminin sorunlarına ilişkin bir farkındalık yaratması ve sorunların çözümüne önemli katkılar sağlaması ümit edilmektedir.

Sonuç

Tarihte olduğu gibi, günümüzde de bireyler ve toplumlar üzerinde en etkili kurum olan dinin, varlığını sürdürebilmesi ve gelecek nesillere en doğru bir şekilde aktarılabilmesi, ancak etkili bir din eğitimi ve öğretimiyle mümkündür. Doğru bir din eğitimi ve öğretiminin bireyler ve toplumlar üzerinde olumlu etkilerinin görüldüğü gibi, din eğitimi eksikliğinin ya da yanlış bir din eğitimi ve öğretiminin de yıkıcı ve olumsuz etkileri en acı bir şekilde görülmüştür.

Özellikle 1917 yılından itibaren, bölgedeki diğer halklara olduğu gibi, Kırgız halkına karşı da Sovyet yönetimi tarafından yaklaşık 70 yıl, din karşıtı bir siyaset izlenmiştir. Bu süreçte, resmi yollardan verilen din eğitimi ve öğretimi yasaklanmış, inançsızlık (ateizm) okullarda bir ders olarak okutulmuş, din ile ilgili sadece olumsuz bilgilere yer verilmiştir. Bunun neticesinde, halk uzun süre müspet ve sağlıklı bir din eğitiminden mahrum kalmış, yeterli ve ehliyetli din görevlisi olmadığından, halkın dini ihtiyaçları karşılanamamış, çeşitli rivayetlere dayalı, hurafelerle karışmış bir dini hayat oluşmuş ve yeni yetişen neslin önemli ölçüde dinden uzaklaşması kaçınılmaz olmuştur.

Kırgızistan'ın 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra, din ve din eğitimi üzerindeki baskılar ve yasaklamalar kaldırılmış, halkın din eğitimi ve din hizmetleri ihtiyacını karşılamak için her kademede örgün ve yaygın din eğitimi kurumları açılmıştır. Ne var ki, uzun yıllar çeşitli baskı ve sınırlamalar altında, kendi

kendini idareden mahrum bırakılma neticesinde idari tecrübesizlikten kurumsallaşmaya, ekonomiden eğitime pek çok alt yapı eksikliğinin yarattığı sorunlar, birçok alanda olduğu gibi din eğitimi alanında da çok açık bir şekilde kendisini göstermiştir. Yüksek din öğretimi kurumlarında görülen temel sorunlar şunlardır: 1) Hukuki alt yapı sorunu, 2) Program geliştirme sorunu, 3) İstihdam sorunu, 4) Nitelikli ve yeterli öğretim elemanı sorunu, 5) Kaynak eser (literatür) sorunu.

Conclusion

As happened in the history, in order to be able to continue its existence of religion which is the most effective institution on individual and society in our day, and to be able to transfer it by the most correct way for next generations, it is just possible for an effective religious instruction and religious education. As seen the positive effective of a sound religious instruction and religious education on individuals and society, it has been also seen that a lack of religious education or a wrong religious instruction or religious education has caused negative and destructive effects on people and societies.

Especially since 1917, as happened at other peoples in the region, almost 70 years of anti-religious policy was followed by Soviet Rule to the people of Kyrgyz too. In this process, religious education given through official ways was forbidden, disbelief (atheism) was taught as a course at schools, and just negative information in relation to religion was given to students. As a result of this policy, people were deprived of a sound religious education for a long time, since the absent of sufficient and qualified religious educators, the religious needs of people were not met, at the end, people had a superstitious religious understanding, and such the new generation became a stranger to religious life.

After gaining its independence in 1991 Kirghizstan, all kinds of oppressions and restraints were left on religion, in order to meet the needs of religion education and religious services of people, official and non-official religious educational institutions were opened at every level. However, because of restrictions and prohibitions of religious issues for a long time, the lack of administrative experience, economic problems, etc, many problems including religious education have been raised in the country. The basic problems faced by higher religious institutions in the country as follow: 1) the question of legality of religious education, 2) the question of developing curriculum, 3) the question of employing, 4) the question of qualified

and sufficient teaching staff, and 5) the question of literature or source.

Kaynakça

- Akseki, A.Hamdi; *İslâm*, D.İ.R.Neş., İstanbul, 1943, C.İ.
- Aşıkoğlu, Nevzat Y.; “İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Öğretime Katkıları ve Kaliteye Yolculuk”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt IX/1, 2005.
- Aydar, Hidayet; *Kırgızistan’da Din Eğitimi ve Araşan İlahiyat Fakültesi*, Bişkek: Başak Yay., 2009.
- Carrel, Alexis; *İnsan Denen Meçhul*, çev. Refik Özdek, İstanbul, 1990.
- Dam, Hasan; “Oş İlahiyat Fakültesi Öğrencileri İle İlgili Bazı Tespitler ve Teklifler”, *Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmî Dergisi*, Sayı: 14-15, Yıl: 2011.
- Erdem, Mustafa; “Türk Cumhuriyetlerinde Din Eğitimi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.3, Sy: 1, Ankara, 1999.
- Erşahin, Seyfettin; *Kırgızlar ve İslamiyet*, Ankara: S/E/K Yayınları, 1999.
- Freyer, Hans; *Din Sosyolojisi*, çev. Turgut Kalpsüz, A.Ü.İ.F.Y., Ankara, 1964.
- <http://www.manas.edu.kg/index.php/tr/akademik/fak%C3%BClteler/ilahiyat-fak%C3%BCltesi>
- Pazarlı, Osman; *Din Psikolojisi*, 3.bsk. İstanbul, 1982.
- Peker, Hüseyin; *Din ve Ahlâk Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları*, Samsun: Eser Matbaası, 1991, s.15.
- Tümer, Günay; "Dinin Önemi ve Lüzumu", *Diyanet Gazetesi*, Eylül, 1986, sy. 331.
- Yılmaz, Hüseyin; “Çağdaş Dünyada Din Eğitimi ve Kırgızistan’la Karşılaştırılması”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XII/1 – 2008.
- _____; “Kırgızistan’da Misyonerlik ve Din Eğitimi”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XI/I, 2007, (91-128).

